Tabutu Türk bayrağına sarılı olarak

Campo Verano'ya gömülen vatanperver

Monsenyör Prof. M. Ali Mulla ve gerçekleşemeyen fikirleri

Yazan:
Prof. Tayyip Gökbilgin

3 Mart 1959 da Roma'da vefat ettiğini büyük bir teessürle haber aldığımız Monsenyör Profesör Mulla, büyük bir insan ve hakiki bir Türktü. Küçük yaşın da memleketten ve ailesinden ayrılmış, uzun seneler tahsil hayatını geçirdiği yabancı diyarda, türlü sark ve tesirler, telkinler altında, talihin garip bir cilvesi olarak, dinini değiştirmiş, fakat, ilmî, fazlı ve kemâli artığı nisbette de hakiki bir Türk ve yüksek bir vatanperver olmaktan asla uzaklaşmamış bir insandı.

Girid'de Kandiye şehrinde Mullazâde ailesinden 1880 senesinde dünyaya geldi. Babası maruf bir doktor ve ileri görüşlü, çocuklarının hem Türk - Müslüman hem de modern tahsil ve terbiye almasına çok dikkat ve ehemmiyet veren bir insandı. Evini âdetâ, diğer tanıdık ailelerinin çocuklarının da devam ettiği bir mektep halinde bulundururdu. Büyük oğlu Mehmet Ali'yi, Türkiye'de Abdülhamid devrinin hürriyet havası içinde tahsile imkân verilmediğini düşünerek, Fransaya bizzat götürmüş ve onu Aix-en-Provence'de bir liseye terleştirmişti. Burada orta tahsilini bitirdikten sonra hukuk fakültesine giren Mehmet Ali Mullazade, o sırada bu üniversitede bulunan, meşhur Devletler Hukuku Profesörü Yunan asıllı Politis'in talebesi olmuş, bu zat bilâhare tekrar Yunan tâ bizzat kendisi de Yunanistan Ha-

niş ve objektif bir çerçeve içinde hazırlamayı, taassup hislerinden uzak olarak terkip ve tertibine itinayı ve takrirlerine ihtimamı daima profesörlüğünün şaşmaz bir düsturu saymış olduğu gibi derslerinde İslâmiyetin ulvî esaslarını, kuvvetli ahlâk ve fazilet prensiplerini izhar ve izah etmekten geri kalmazdı. Hazret-i Peygamberin «Mekârim-i ahlâkın itmam ve ikmâline memur edildim» veya «Edep (bilgi ve terbiye) dinin üçte ikisini teşkil eder» mânalarına gelen hadis-i şerîflerini daima tekrarlar ve yeri düştükçe bunu talebelerine de öğretirdi. O, zaten, üç semavî dinde birçok müşterek ulvî esaslar olduğuna inanır, Musevî dininin ümid, Hristiyanlığın hürperverlik «Charité» ve Müslümanlığın ise iman üzerine müesses bulunduğunu, her üçünün de materyalist ve Allahı tanımayan zihniyete karşı tek cephe halinde, fakat, insanlığın teâlisi uğrunda gayret sarfetmeye memur ve mecbur olduklarını telâffuz edildiğini bildirirdi ki, buna benzer inanç ve kanaatlerini, geçen Ekim ayı başlarında, Venedik'te, henüz Venedik Patriki ve Kardinal (Roncalli) bu-

yaptığı bir tercümesinde (2) tesadüf ettiği müşkülleri, aralarında hiç bir muarefe olmadığı hal de, büyük bir tehâlükle ve memnuniyetle hâlle çalışması hâdisesini buna küçük bir misal olarak zikredebiliriz.

Monsenyör Mulla, hattâ, Türk aydınları ile temasını bir yükseliş teşebbüsü gibi telâkki ederek ve böyle göstererek, bundan duyduğu gurur ve sevinçe, muhitinde görüştüğü ve ahlâk ve fazilet lerine itimad ettiği kimselere de, Fransız, İtalyan, Belçikalı veya İsviçreli kim olursa olsun, ortak etmek ister ve fiilhakika, onların da, kendisinin bu his ve arzusu-

vakkat tâbir ettiği medfenini Romada hazırlatmakla beraber, bundan da tamamen ümidini kesmiyordu. Onun ikinci büyük arzusu, oldukça zengin ve seçkin kitaplardan müteşekkil ihtisas kütüphanesini İstanbul'da bir kütüphaneye nakil ve vakfetmek, bunları üniversitelerdeki Türk gençlerinin istifadesine arzeylemekti. Düşüncesine göre, önümüzdeki yazın belki de İstanbul'a ve 60 seneden fazla bir zamandır hasretini duyduğu vatanına gelecek, hem buradaki yakınlarını görecek, hem de son arzularının tahakkukuna zemin arayacak ve bunların esbabını temine çalışacaktı. Fakat, mukadderat buna imkân vermedi. 24 Şubat'ta Roma'da ikamet ettiği Santo Union müessesesinin küçük kilisesinde sabahleyin bizzat dinî âyini icra ettiği sırada kilise mihrabının merdivenlerinde düştü, başı mermer basamaklara şiddetle çarpmış ve kendisi bayılmıştı ki, bir hafta süren kısa bir hastalık neticesinde 3 Mart'ta vefatı vukubuldu ve Campo Verano'daki ebedî istirahatgâhına, çok sevdiği Türk bayrağına sarılı olarak gömüldü.

Monsenyör Mehmet Ali Mullanın, dinî camiamızın red ve takbihine uğrasa bile, yüksek ruhlu, âlim ve fazîletli bir insan ve hakiki bir Türk vatanperveri olarak son nefesini Hak'ka teslim ettiğinde şüphe yoktur. Tanrı ona mağfiretini ihsan eylesin!

asıllı Politis'in talebesi olmuş, bu zat bilâhare tekrar Yunan tâbiiyetine girip de Yunanistan Hariciye Nâzırı olduğu zamanlarda da aralarında hoca - talebe münasebeti devam etmişti. O, hukuk tahsilinin sonlarına doğru, hayatında derin bir tahavvüle sebep olacak, mühim ve hayati kararını almış ve bir tâtil devresinde Kandiyeye gelerek ailesini keyfiyetten haberdar eylemiş, bu ruhi değişikliğin, dinî itikadlarındaki bu esaslı tahavvülün cereyanını, mucip sebeplerini, belki de, kendine göre, izaha çalışmıştı. Hukuk tahsilini müteakip yine Aix'de ve bilâhare Pariste İlâhiyat Fakültelerine devam ederken ve Paul adını alarak artık yavaş yavaş bir katolik râhibi hüviyetine bürünürken, onun, pek sevdiği ve merbut bulunduğu ailesi ile, daima kalbinde hasretini duyduğu vatanı ile münasebetlerini tamamen kesmeye mecbur kalması, muhakkak ki, büyük bir ruh ve nefis mücadelesi neticesinde olmuş, fakat, manevî ana telâkki ettiği katolik kilisesine hayatını raptetmekle beraber, millî hislerini, millî şeref ve gururunu en yüksek derecesinde muhafazaya bilhassa itina göstermişti. Abdülhamid devri istibdadından kaçarak Pariste yaşayan hürriyetperver Türkler, başta Ahmet Rıza Bey olmak üzere, ona, meşrutiyetten sonra da kendisinin Türkiyede yaşamak imkânlarına sahip olamayacağını söyledikten sonra ve Balkan Harbi esnasında Fransız hükümetinin yaptığı bir emr-i vâki neticesinde Fransız tâbiiyetine geçti. Büyük Harpten sonra ise vazife ve faaliyetini, hakkında büyük bir takdir ve hürmet beslediği Papa XI. Pie (1922-1939) un tavsiye ve tensibi ile, Romaya nakletti ve burada papalığa merbut olarak teşkil edilen Doğu Dinlerini Tedkik ve Tedris Enstitüsünde islâmi ilimler (tefsir, hadis, kelâm...) profesörlüğüne tâyin edildi. Bu esnada katolik kilisesi hiyerarşisindeki rütbesi de Prelatüs derecesine yükselmişti. Pariste bulunduğu senelerde mâruf İslâmiyat Mütehassısı Profesör Massignon'un derslerine devam ettiği, esasen kuvvetli bir İslâmî terbiye alarak daimî tedkik ve tetebbulerde bu sahada bilgisini arttırmaya muvaffak olduğu için bu vazifeye kolaylıkla intibak etti ve hâlen yüksek ruhani mevkiler işgal eden birçok talebe yetiştirdi. Monsenyör Mulla, derslerini ge-

[illegible], geçen [illegible] ayı başlarında, Venedik'te, henüz Venedik Patriki ve Kardinal (Roncalli) bulunduğu esnada, Profesör Nicro delâletiyle görüştüğüm, bugünkü Türk dostu muhterem Papa XXIII. Jean'dan da bilmünasebe dinlemiştim. Monsenyör Mulla, Meryem Ana hakkında neşrettiği bir etüdünde (1) Ortodokslardan kendilerinin (Katolik) muarız kardeşleri (dissidensts) Protestanlardan, kendilerinden ayrılan kardeşleri (séparés) gibi bahsettiği yerde Müslümanlardan da, bu konudaki telâkki ve görüşleri münasebetiyle, «Müslüman kardeşlerimiz» diye bahsetmektedir.

Profesör Mulla, daima fikir hareketlerine, kültür hâdiselerine karşı alâka ve heyecanını devam ettirmiş bilhassa İtalya ve Fransadaki bazı ilim ve kültür muhitleri ile en yakın münasebetini her zaman muhafaza etmiş bir kimse idi. Geçen Aralık ayında bir akşam Roma'daki Saint Louis Fransız kültür merkezinin tertiplediği ve mâruf Fransız kültür adamı Marcel Brion'un Leonardo da Vinci hakkındaki konferansında, onun, bu mevzuda da gösterdiği derin vuku-

İsviçreli kim olursa olsun, ortak etmek ister ve filhakika, onların da, kendisinin bu his ve arzusuna hulûs ve samimiyetle iştirâkini temine muvaffak olurdu. O, bu vâdide, Saint Augustin'in, «sevilen yerde zahmet çekilmez, şayet zahmet çekilse bile bu yorgunluğa insan seve seve katlanır» mânasına gelen şu vecizesini kendisine şiar edindiğini daima söylerdi:

«Ubi amatur non laboratur aut si laboratur labor amatur»

Monsenyör Mulla, iki ay evvel Romada kendisine vedâ ettiğim zaman, 79 yaşında bulunmasına rağmen, sıhhatte ve zinde idi. Fakültesindeki derslerine muntazaman gidiyordu. Son arzusu, vaktiyle merhum Sedat Simavi Beye söylediği ve o zamanlar Hürriyet gazetesinde yayınlandığı gibi, vefatında, Türkiyede defnedilmek, Lozan Muahedesinden sonra Kandiye'den İstanbul'a ve müteâkiben Karacaahmed Mezarlığındaki ebedî istirahatgâhına göç eden babasının, yanında olmasa bile dinen caiz olabilecek derecede uzaklığında, yatmaktı. Bunun büyük güçlüğünü, hattâ imkânsızlığını kendisi de takdir ediyor, fakat, mu-

[illegible] tiğinde şüphe yoktur. Tanrı ona mağfiretini ihsan eylesin!

---

(1) «Comment certains milieux islamiques ont réagi au stimulant de quelques manifestations récentes de la doctrine et de la piété catholiques concernant la personne priviléglée de Marie mère de Jésus» Virgo Immaculata, Roma 1957

(2) «İlimden beklediklerimiz» İş Bankası Kültür Yayınlarından, Ankara, 1957

VEFAT

Trabzon eşrafından merhum Derviş efendinin oğlu; Nebiye Selçuk'un eşi; Nejat, Aydın, Yılmaz Selçuk ile Birsen Dilek'in babası; Ali Rıza Selçuk, Fehmi Selçuk ve Sahure Bölükbaşı'nın kardeşi; Sabri Dilek ve Sema Selçuk'un kayınpederi; Hakkı Başaran, Ahmet Başaran ve Emine Sezgin'in eniştesi; İbrahim Ertekin'in amcazadesi Tütün Tüccarı

ABDÜLKADİR SELÇUK

müptelâ olduğu hastalıktan kurtulamıyarak 17 Mart 1959 Salı günü Hakkın rahmetine kavuşmuştur.

Cenazesi 18 Mart 1959 Çarşamba (bugün) günü öğle namazını müteakip Beyazıt camiinden kaldırılarak Edirnekapı Şehitliğindeki aile kabristanına tevdi edilecektir.

C.H.P. Seçim hazırlığına başladı

Belediye seçimlerinin önümüzdeki sonbahar ayları içinde yapılacağı söylentileri üzerine, CHP. İstanbul il teşkilâtı, şimdiden seçim öncesi hazırlıklarına girişmiş bulunmaktadır. Bu münasebetle, CHP. İl İdare Kuruluna bağlı, bir «İl Daimî Seçim Komitesi» kurulmuştur. CHP. İl İdare Kurulu üyesi Abdurrahman Arslan'ın başkanlığında 11 kişiden teşekkül eden bu komite, CHP. teşkilâtını seçimlere hazırlayacak ve bununla ilgili faaliyetlerde bulunacaktır.

• fikir ve

İKİ K

Geçen hafta verimli bir müzik haftasıydı. Genç Fransız viyolonselisti Guy Fallot 9/3/1959 günü Saray sinemasında bir resital verdi; ve 12/3/1959 günü Filârmoni konserine solist olarak katıldı. Bu viyolonselisti geçen yıl tanımıştık. Genç yaşına verilemiyecek bir ustalıkla sazını yenmiş bir sanatçı. Resitaldeki program ilgi çekici. Caix d'Hervelois'dan No. 2 süit resitalin başında yer almıştı. Ağırbaşlı, temkinli bir üslûp ve gösterişten uzak bir çalışla dinlettiği bu eserde genç sanatçı, ele aldığı besteyi [illegible]